

Калоян Праматаров: *Поетът трябва да изгуби всичко и да заживее чрез текстовете си*

Калоян Праматаров (1984 г.) е автор на стихосбирката „Асфодел“ (2012). Превежда художествена литература, хуманитаристика и поезия – Франсоа Дос, Мирча Елиаде, Мирей Пиарота, Александър Дюма, Жорж Санд и др.

Николай Узунов: В дебютната Ви стихосбирка *Асфодел*, публикувана през 2012 г. от издателство „Сонм“, сте работили със сериозни имена от културната сфера – Мирела Иванова (поет и преводач), Тодорка Минева (преводач) и Борис Праматаров (художник и автор на илюстрациите към *Асфодел*). Кой бе водещият импулс при работата ви около книгата? Успяхте ли, от днешна гледна точка, да изразите цялостно умонастроенията и емоциите си при работата върху стиховете от *Асфодел*?

Калоян Праматаров: „Асфодел“ е експериментален проект, съчетаващ текст и образ, който бе подготвян и обмислян бавно от целия екип в продължение на няколко години. Структурата на стихосбирката изкрастилизира постепенно в хода на препрочитането на стиховете към четирите основни части: „За града, в който живея“, „За приятелите“, „Пътища“ и „Панспермия“. Александра Чаушова-Сани, Мирела Иванова, Тодорка Минева са хората, които редактираха текстовете и ме напътстваха през цялото време. Същевременно Борис Праматаров четеше текстовете и „ги допълваше“ с илюстрации. Получи се интересен проект. Финансовата инжекция, която получихме от програма „Дебюти“ на Национален фонд „Култура“, позволи на издателството да осъществи сравнително луксозно издание с добро качество на хартията и печата. Водещият ми импулс бе нуждата от себеизразяване, изричането на висок глас на някои „болящи истини“, съхранени в писаните през годините стихове. Поглеждайки назад, осъзнавам, че съм съумял да изразя част от нещата, които съм искал, но немалко са си останали само алюзии. Настроенията в отделните части варират: мрачни градски настроения, прозрения за приятелите и любимите, впечатления от многобройните ми пътувания, текстове, повлияни от преводите ми на историята на религиите на Мирча Елиаде, както и заниманията ми с т.нар. „европейски шаманизъм“. Разбира се, „Асфодел“ е дебютна стихосбирка, след „изживяването ѝ“ и опита, натрупан през последните няколко години, гледам на нея като на наивна, незряла заявка, осъзнавам, че бих могъл да поработя повече и да отложам във времето публикуването ѝ.

Н. У.: В каква степен личният опит на поета трябва да намира отражение в нещата, които пише?

К. П.: Поетът възпроизвежда света, в който живее, съобразно собствената си чувствителност и по свой собствен художествен начин. Не съм привърженик нито на самоцелното писане на небивалици, нито на струпването на ненужни битовистични описания, според мен премерената метафоричност не е изгубила силата си и помага на поета да възпроизведе в образи личните си нагласи и опит. Като всеки човек, поетът изживява, действа, наблюдава заобикалящия го свят, но неговото призвание е да се превърне в медиатор между житейските (си) истини и своите читатели с помощта на образи.

Н. У.: В описанието за Вас в интернет пише, че сте бил археолог, дори и рибар, а морето осезателно присъства в много от стиховете Ви. Трябва ли поетът задължително да бъде пътешественик, да складира впечатления и емоции и едва, на тяхна база, да се осмелява да споделя преживяното чрез езика?

К. П.: Поезията е силно индивидуално занимание, тя изразява най-вече нагласите и опита на своя автор и говори на неговия език за човека и човешкото. Отделните личности черпят вдъхновение чрез различни способности и от разнообразни източници. Аз все още съм археолог, а някъде дълбоко в себе си и рибар. Личното ми мнение е, че пътуването и най-вече самотата, която помага на човек да израсне и съзрее, са едни от ключовете за постигането на философско-поетически прозрения. Вярвам, че хората трябва да се стремят към себеизразяване, да бъдат индивидуалисти, да разширяват постоянно света на идеите си, но когато говорим за литература, също така съм на мнение, че е абсолютно необходимо пишещият да носи у себе си любовта или поне интереса и любопитството към другия човек. В противен случай суетата, дребнотемията, вгледаността в собствения път водят до профанирането, провинциализирането, обезценяването на самата литература и до маргинализирането на литературното пространство въобще.

Н. У.: Понеже споменах морето, няма как да не попитам и за символа на Града. В началото на XIX век модерният Париж е станал обект на вдъхновение от страна на Валтер Бенямин. Каква образност се спотайва в лицето на София?

К. П.: Всеки град има свой собствен глас и неповторима атмосфера. Твърде често поезията се доближава до функцията на фотографията, предава усещания, впечатления, образи. За мен София се свързва с две основни състояния. Първото от тях е неповторимото усещане за дом, семейство, близост, място, на което казваш нещата така, както наистина искаш да ги изречеш, на собствения си език. Второто от тях е свързано с абсолютната безпомощност на Човека пред абсурдния, безсрамен политически и бюрократичен цирк, примирението, простотията, скотщината, пораженческия манталитет, безсмисленото снобееие на псевдокултурните среди. Асоциативното ми мислене все повече свързва града с разрухата, отчуждението, загубата на човешки облик, а това ме прави гневен и тъжен.

Н. У.: Конкретна алегория за определено място ли е Страната на Няма? А Непринуден Никой?

К. П.: Съществуването на „Страната на Няма“ обяснява собствения ми ескейпизъм. Преди няколко години спрях да следя „новините“, да водя ненужни спорове и да се боря за различимо място, оттеглих се на тихо и тъмно с твърдото решение да се посветя изцяло на археологията и преводите от френски, да се опитам да бъда добър професионалист в областите, които ме правят удовлетворен и щастлив и в същото време не ме заставят да играя роли. Работя много и в резултатите откривам отговор за собственото си съществуване. Що се отнася до образа на „Непринуден Никой“, наистина вярвам, че е „по-добре непринуден никой, отколкото принуден някой“, да се гласиш според чуждите стереотипи, за да си в центъра на прожекторите и на шумотевицата, не е за мен.

Н. У.: Непринуден Никой също е интересен образ, търсещ изход от баналността на всекидневнието, от пошлостта на заобикалящата ни. В каква степен поезията и езикът предлагат уют за търсеция смисъл в словото? Можем ли всъщност да избягаме от кръговрата на делничното?

К. П.: Поезията в частност и по-общо казано литературата дават възможност на читателя да изживява написаното, отвеждат до едно непрестанно обогатяване на вътрешния свят и развиват мисленето, пък и сетивата. Когато човек ги превърне в начин на живот и възприятие на околния свят, въображението се отключва,

понятието за „делнично“ изчезва и на практика възможностите стават неограничени. Както казва Франк Запа: „Информираността не е знание. Знанието не е мъдрост. Мъдростта не е истина. Истината не е красота. Красотата не е любов. Любовта не е музика. А музиката, музиката е върхът“, тук аз бих допълнил: „А поезията е музиката на езика“.

Н. У.: Според Вас съществуват ли моменти, малки пролуки бих ги нарекъл, на откровение, на разбиране за същността на предметите, на хората, до които единствено поетите могат да се докоснат и да ги изживеят?

К. П.: Всичко е въпрос на камбанарията, от която долавяш същностите. Не само поезията, цялата литература, изкуството въобще, да не говорим за философията и въобще науките за човека, са насочени към разбирането на тази същност. Дали успяват или не, това е друг въпрос. Но битието говори и поезията безспорно е един от най-проникуващите му слушатели.

Н. У.: Какъв е данът, който поетът трябва да плати на Вдъхновението? Достатъчно ли е да загуби само едното си око?

К. П.: Поетът трябва да изгуби всичко и да заживее чрез текстовете си. Добрата поезия през вековете е писана тъкмо от такива хора. Е, прилична поезия понякога пишат и еднооките.

Н. У.: Какви са бъдещите Ви творчески планове? След „Асфодел“ ще изпробвате ли нови изразни средства, ще търсите ли различни експерименти с езика?

К. П.: Експериментирането с текст и илюстрации на Борис Праматаров в „Асфодел“ (СОНМ, 2012) намери продължение в едноименния мултимедиен пърформънс, английския му вариант „Casual Nobody“ (СОНМ, 2013) и един сборник с поезия и проза „Червената пеперуда“ (неиздаден). През 2014 г. представих мултимедийния проект „Слънцестоения над Черната река“, съчетаващ фрагменти поезия в проза с художествени фотографии и експериментална музикална среда. През 2015 г. приключи и едногодишната работа по проекта „ЩРИХ и СТИХ“ : филмов формат за визуална поезия, обединяващ 6 авторски късометражни анимационни филма, базирани на 6 съвременни български поеми. Идеята на формата бе да обедини примери на съвременна българска поезия и анимация в нова форма. Един от основните мотиви бе създаването на мост между поезия и анимация, който свързва двете

изразни средства в нова художествена форма: визуална поезия. Поетичните творби, по които са направени филмите, са “Малко сутрешно престъпление”, “Одеонъ” и “Естествен роман в 8 глави” на Георги Господинов, “Млекарката” на Димитър Воев, “100% настроение” на Делян Еленков и моето стихотворение “Постиндъстриал“ с режисьор Борис Праматаров. Откривам смисъл в експериментирането с езика, в използването на съвременни технологии при представянето на стиховете пред публика. Възнамерявам да продължа да експериментирам, без ограничение във формата на текста и пърформанса, тази нагласа ме кара да се чувствам свободен, а това е един от най-важните принципи в живота ми. Предстои представянето на „Слънцестоения над Черната река“ в София и други български градове, публикуването на фотоалбум с текстовете и фотографиите към проекта. През септември издателство СОНМ ще публикува моята втора стихосбирка „Дайни“ (изд. СОНМ), под редакцията на Марин Бодаков, осъществена с подкрепата на Литературната къща във Вентспис, Латвия. Стихосбирката изникна от досега с латвийската природа и фолклор, като акцентът пада изцяло върху текста.

Н. У.: Приемайки разбирането, че поезията е израз на емоционални състояния, то тогава не е ли поетът играч с Нищото, след като търси да създаде образност там, където тя реално отсъства?

К. П.: Платон твърди, че поетите „подражатели на божествените идеи“, говорят лъжи, с които могат да въздействат единствено на невръстни деца и незрели, глупави хора, но аз споделям гледната точка на Аристотел, според когото стремежът за подражание е вроден у човека и поетическото изкуството се обуславя от естествените му нужди.

Н. У.: Освен поезия, пишете и разкази. Възнамерявате ли в бъдеще да издадете сборник с Ваши текстове? И защо разказ(и), а не роман? Кои са предимствата на разказа като изразно средство пред големия обем, който романът позволява, например?

К. П.: Пиша основно поезия. Това е моят начин за себеизразяване. От няколко години подготвям монография, посветена на тракийските погребални обреди през римската епоха. Археологията и интензивната преводаческа дейност ми отнемат времето, необходимо за написването на сборник разкази, а за роман и дума не може да става. И за двете начинания е нужен дългогодишен опит, време и професионализъм, в противен случай рискувам да се превърна в част от сивия литературен поток, а това е последното нещо, което бих искал. Човек трябва да бъде реалист относно възможностите си.

Н. У.: Освен с поезия, се занимавате и с превод. Каква е спецификата при превод на поезия от превода на проза? Напълно различни или две страни на една и съща монета всъщност са поезията и прозата?

К. П.: Занимавам се професионално с превод от десет години, превеждам предимно художествена литература (Жорж Санд, Пиер Лабуле, Марсел Швоб, Шарл Нодие, Жорж Роденбах) и хуманитаристика (Пол Рикьор, Емил Дюркем, Франсоа Дос, Мирча Елиаде, Жорж Дюмезил). Случвало се е да превеждам и стихове. Разбира се, преводът на поезията е по-труден от превода на проза, да не кажа, че поезия всъщност не се превежда, а се реинтерпретира – според реалиите на собствения език на преводача и неговото собствено светоусещане.

Н. У.: В един Ваш превод на стихотворение на Бен Окри „Жалбата на идолите“ става дума за това, че магията на Необичайното е изтласкана от езика на рационалността. В много от стиховете в „Асфодел“ също се усеща тих бунт срещу емоциите и нещата, които са изпразнени от съдържание. Според Вас, способна ли е поезията, като особен език, да бъде алтернатива на различните видове кризи, за които непрекъснато се споменава?

К. П.: Поезията не би могла да бъде алтернатива на кризите, нито би могла да ги лекува, тя е своенравно, насочвано от поета огледало, което отразява неговия свят. Читателите се опитват да се припознаят.

Н. У.: Необходимо ли е пишещите да бъдат задължително и преводачи?

К. П.: Не, разбира се, но е абсолютно наложително да бъдат взискателни и критични към текстовете си.

Н. У.: Пречи или помага преводът на чужда поезия, докато пишете? Кои са авторите, оказали ви вдъхновение през тези години?

К. П.: Владеенето на чужди езици е важно за един пишещ човек. Трябва да можеш да погледнеш езика си „отстрани“, за да придобиеш по-ясна, по-истинна представа за неговите възможности. Поетите, които са оказали влияние върху мен, са предимно френскоезични - Бодлер, Верлен, Рембо, Аполинер, Маларме, Франсоа Вийон, Силвия Плат, Александър Вутимски, Брехт Жак Шесекс, Виан, Бен Окри. Всеки един автор, който съм превеждал, е оставил отпечатъка си в начина ми на писане и мислене. Като осезателно мога да посоча влиянието на

романистите Жорж Роденбах, Жужа Раковски, Фьодор Сологуб, Достоевски, Херман Хесе, Томас Бернхард, Кафка, Гюнтер Грас.

Н. У.: Броят на хората, които пишат поезия в България е нараснал. Според Вас, това е показателен знак за един бъдещ ренесанс на поезията или отразява само потребността от търсене на внимание?

К. П.: Тъжно е, че успоредно с нарасналия брой на пишещите поезия губим желанието и любопитството да се четем взаимно, а камо ли да се чуваме, когато си говорим. Всъщност смятам, че ако пишещите поезия успоредно с това четяха такава, броят на издадените стихосбирки щеше да бъде далеч по-малък, а качеството им далеч по-високо.